

ВИКТОР СМИРНОВ

В СОБСТВЕНИЯ СИ КАПАН

Превод от руски: Цвета Пеева, 1967

chitanka.info

*„Коварно слагах мрежи, Озрик,
но попаднах в собствения си
капан.“*

Шекспир
, Хамлет.

В онова неделно утро, когато влязох в стаята на съседа си Павел Чернов, старши лейтенантът от милицията лежеше на дивана с дебел том Шекспир в ръце.

— Здравей, старче — каза той, без да вдига очи от книгата. — Както виждаш, наслаждавам се на почивката си, макар че за мен, детектива, е редно ден и нощ да тичам подир престъпници. Ти никога ли не си писал криминални разкази?

— Не съм.

— Жалко. У Шекспир би намерил мото за каквато и да е тема. Ако все пак ти хрумне да напишеш криминален разказ, непременно прегледай Шекспир.

Не ми се искаше да завързвам сериозен разговор: цялата седмица не бях излизал от редакцията и сега жадувах за чист въздух, лека приятелска беседа и да половя риба.

— Не, наистина — продължаваше Павел, като разглеждаше една гравюра, изобразяваща Полоний. — Шекспир е велик майстор на криминалните загадки.

— Съобщи това на катедрата по западна литература. „Ново за английския драматург. Шекспир и криминалистиката.“

— Кретен! Я си представи, че си следовател и заварваш картината, описана във финала на „Хамлет“. Трябва да се ориентираш в това сложно преплитане на убийства, да откриеш причинната зависимост. Кой е виновният, а?

— Кралят — бодро отвърнах аз. — Ние диалектиците знаем всичко предварително. Бил се е откъснал от народа. Ще ходиш ли да ловиш риба?

Искаше ми се да откъсна приятеля си от вечната му вгълбеност в професионални проблеми, които той умееше да извлича от всяко нещо с упоритостта на новак. Така начинаещият медик търси у познатите си симптомите на изучаваната болест.

— Няма да ходя — каза Павел. — Чакам да ми позвънят...

— Ето на, все ми разправяш за криминални романи, а за какво точно да пиша? Да беше ме взел на някое разследване... — Казах това, без дори да предполагам, че един ден наистина ще пиша разкази, чийто главен герой ще бъде следователят Павел Чернов. — Или при вас там всичко е все тайно?

— А не. Защо, ще те взема... Само че трябва разрешение от началството, нали разбираш.

— Да опитаме. Пък и ти кажи някоя дума. Камолов ще ти разреши.

— Може да се случи и заедно да отидем.

— Само да е някое интересно дело — казах аз и веднага се засрамах от думите си, защото Павел се намръщи и захлопна с трясък книгата.

— Та нали целият смисъл на нашата работа е да няма „интересни дела“. Ние повече се радваме, когато тревогата ни е била напразна. Накъсо казано, занимаваме се главно с профилактика.

— Е, ами ако...

— Случва се и „ако“.

След два месеца благодарение на този разговор аз станах свидетел — и дори участник — на най-краткото разследване, което някога е провеждал Павел Чернов. Впрочем криминалните истории трябва да се разказват подред...

Позвъняването, което очаквах толкова дълго, се раздаде в най-неподходящия момент. Седях в редакцията, гризех перодръжката и обмислях статия, посветена на силажирането на сламата. Трябваше да я предам след час, затова реагирах на позвъняването с нямата ругатня, широко разпространена в административните кръгове: дигнах слушалката и веднага я пуснах. Но телефонът отново позвъня.

— Ало, преса! — каза Павел, познал гласа ми. — Учтивият човек не захвърля слушалката. Ако искаш, идвай с нас. След пет

минути да си долу пред входа на редакцията. Няма да те чакаме.

По решителния тон разбрах, че Павел е под пара и даже развълнуван. За щастие в редакцията бяха останали момчетата от селскостопанския отдел, които провеждаха шахматен блицтурнир, и успях да разменя статията за силажирането срещу съботно дежурство по броя.

След пет минути нахълтах в милиционерската опръскана с кал „газка“, нечии ръце ме дръпнаха на седалката и ние потеглихме, като падахме един върху друг при резките завой и ругаехме. В колата, освен Павел, който явно беше назначен за старши на оперативната група, имаше още лекар — издаваше го класическата чанта, не млад мустакат лейтенант с мършаво лице на аскет, когото назоваваха „другарю Скавараденко“, двама сержанти и техническия експерт с куфарче.

Оперативните работници разговаряха полугласно, сержантът, закрил с длан слушалката на радиотелефона, искаше от някакъв си „централен“ да съобщи незабавно на следователя от прокуратурата адреса: „Двадесет и трети километър, вила номер девет в Държавната гора“. На мен не ми обръщаха никакво внимание. Впрочем човек с моя ръст не може и да разчита на почтително отношение при първото запознаване.

През малките, опръскани с кал прозорчета видях самотна къща с кръстовидна антена на покрива, зад антената висеше розовото залязващо слънце.

Въображението ми рисуваше картините на престъплението, извършено в пустата Държавна гора, една от друга по-мрачни. Най-сетне попитах Павел:

— Какво всъщност се е случило?

— Във вилата е намерен човек... Мъртъв. Разбил е катинара вмъкнал се е в къщата и там нещо се е случило с него. Непонятно.

„Сега ще видя това — помислих си аз не без уплаха — ... разбил бравата... Собственикът на вилата го е видял, грабнал е ловджийската си пушка и... и, след като е стрелял, е хукнал изплашен от извършеното, накъдето му видят очите.“

— А къде е собственикът на вилата? — запитах аз.

Павел ме загледа, вдигнал иронично вежди.

— О, ти вече строиш версии... Собственикът на вилата е бил днес в града на работа — той е майстор в телевизионна работилница

— последните три часа е бил на съвещание при директора на службата и преди няколко минути е потеглил с „Москвича“ си към един свой познат. Опитваме се да го открием и да му съобщим за случилото се.

Павел млъкна за около минута, сякаш изчакваше дали ще успее през паузата да сменя версията.

— Смъртта на бандита е настъпила неотдавна, участъковият милиционер събщи, че трупът още не е изстинал... Но най-главното — ако се съди по някои белези — във вилата е намерен човек, когото търсим. Избягал от затвора.

— Гледай ти... Сложна история! — казах аз, като изпитах онова вълнуващо чувство за опасност, което може да изпитва само човек, заобиколен от опитни въоръжени хора, отговарящи за живота му.

Значи, пътувахме към неизвестното, което ни очакваше в тайнствената Държавна гора, в мрачно и безлюдно място?

— Умрелият закоравял престъпник ли е?

— Скавараденко е по-добре осведомен — каза Павел, като посочи мустакатия лейтенант, безспорно меланхолик по темперамент и философ по призвание.

Лейтенантът не отвърна веднага: колата подскочи, ламариненият покрив с грохот се стовари върху главите ни и веднага полетя нагоре за нов удар. Шофьорът за щастие не загуби самообладание, произнесе няколко професионални заклинания и ямите изчезнаха.

— Александър Варабъв, по прякор Рижавия Санчо — заговори невъзмутимият лейтенант, щом равновесието се възстанови. — Според белезите като че ли е той. Как се е добрал дотук, без да го забележат, не мога да си представя. Навярно пак се е престорил на момче.

— Още не сме установили самоличността на умрелия, но според мен и тъй е ясно: Варабъв е с рижави коси и много малък на ръст — поясни Павел.

— Варабъв беше осъден преди четири години — каза Скавараденко. — Сигурно сте чували за това дело: заедно с едно приятелче нападнаха пощенския самолет.

Разбира се, че помнех: нея пролет целият град приказваше за това дръзко нападение. Градският аеродром беше зает от наводнение и самолетите ПО-2, които разнасяха пари на отдалечените мини за изплащане на заплатите, излитаха от летището на аероклуба в Лосиха. Точно там бандитите бяха нападнали самолета; ПО-2 бил на пистата,

изпробвали мотора, когато двамата бандити на мотоциклет се приближили до самолета. Пилотът не им обърнал внимание, взел ги за механици, които честичко се навъртат тъдява. След като ранили летеца и милиционера, бандитите задигнали парите — не малка сума — и изчезнали. Слуховете бяха поукрасили събитието с драматични подробности, но едно беше безспорно: парите така и не се намериха, макар че бандитите скоро бяха арестувани и дадени под съд.

— Навярно с това дело ще се заеме Камолов? — запитах аз.

— Да — каза Павел. — А засега ми е дал картбланш. Трябва да направя оглед на мястото и да взема първите мерки по разследването. Ако е нужно.

Газката отби по горски път и закриволичи между лиственици. Бяхме навлезли в Държавната гора, която въпреки очакванията ми съвсем не бе мрачна и пуста. Лъчите на залязващото слънце свободно проникваха и осветяваха бронзовите стъбла на дърветата, миришеше на смола и мъх. Павел мълчаливо разглеждаше пътя. След няколко секунди гората свърши, слънцето блесна в прозорчетата, колата, сякаш заслепена, зави неуверено и спря.

— Да не губим време, докато е светло — каза Павел и пръв скочи на тревата. След него, сумтейки, се измъкна докторът с чантата.

Колата бе спряла на края на гората, отдясно се простираше ливада, а отпред между дърветата се виждаше дървена двуетажна вила, оградена с висок стобор. До портата на пейка седеше човек с милиционерска фуражка и четеше вестник. На около двеста метра от къщата видях още няколко вили, те изглеждаха пусти, изоставени от хората — и навярно беше така, защото със започването на учебната година повечето от летовниците се прибираха в града.

— Е, защо изоставаш? — подвижна ми Павел с нетърпение.

„Щом си се включил, подчинявай се на дисциплината“ — долових в гласа му. Времето на дългите разговори бе свършило, навлизахме в зоната на действията.

Павел отвори портата и насреща ни, като стъпваше внимателно по тревата, за да не стъпче следите по пясъчната пътечка, се зададе участъковият милиционер, възрастен човек с добродушно, пълничко лице. До него Павел изглеждаше съвсем момче.

— Нищо ли не сте пипали? — попита Павел.

— Не нищо. Както си му е редът. Идва тукашният лекар, констатира смъртта.

— Кой откри трупа?

— Пощенският раздавач — участъковият милиционер погледна в тефтерчето си. — Савицки Пьотр Василиевич. Той чака край къщата. И поемните лица са тук.

Милиционерът вдигна рамене:

„Абе ние си свършихме нашата работа, сега е вашият ред...“
Лейтенант Скавараденко огледа портата, а експертът приготви инструментите си и фотоапарата.

— Портата беше ли заключена? — попита Скавараденко.

— Обикновено резе — отвърна му милиционерът. — Колко му трябва. А иначе май и не би се вмъкнал във вилата: ей какъв стобор.

Аз с почит огледах извънредно високата ограда. Остриетата на одяланите дъски изглеждаха като страшно предупреждение: от такава ограда всеки момент трябваше да изскочи със страшен лай куче...

— А къде е кучето? — попита Павел, като разглеждаше пътечката.

— Там, недалеч от тераската — каза милиционерът. — Тоя момък си го е бивало. Да свети маслото на такова куче! Лют звяр беше, хвърляше се като тигър.

Очевидно Павел бе дошъл като мен по същия уморителен път до мисълта за кучето, защото пътечката с нищо не можеше да му подсказе, по нея нямаше никакви отпечатъци на лапи, но затова пък пясъкът бе запазил други следи. Даже любител можеше с пълна увереност да каже, че по нея бяха вървели трима и между тях жена.

Експертът спря, да фотографира следите и да им направи отливки. Скавараденко му помагаше.

— Грайферната подметка е на раздавача — поясни милиционерът.

— А каква е тая жена?

— Не знам. Дошла е до средата на пътечката и се е върнала.

Аз се радвах на задържането около портата, защото, откровено казано, се боях да прекрача прага на вилата, където ме очакваше непонятното и страшното. Но Павел решително се запъти към къщата, като смяташе да започне следствието от главното.

Жълтата пясъчна пътечка, която избиколихме старателно, водеше към тераска. Вилата, построена от дебели греди, изглеждаше занемарена, тук-там по гредите бе поникнал мъх. Към къщата имаше пристройка за гараж, оттам долиташе миризма на бензин.

Експертът зараглежда ключалката на входната врата, а ние предпазливо влязохме във вилата. Подчинявайки се на някакво тревожно чувство — така мами и плаши пропастта, — аз открях инстинктивно вратата, която водеше към кухнята, сякаш знаех, че именно там бе станало нещастieto.

На пода, подгънал неудобно крак, изпънат в напрегната поза, като че ли искаше да стигне нещо, лежеше човек, за когото чуждият дом бе станал гробница. Успях машинално да забележа, че е слаб, много дребен на ръст, с рижави коси, облечен с широко, явно чуждо сако и тогава погледът ми се спря на лицето на мъртвеца. Вцепених се. Нямо и в упор ме гледаха неестествено разширени, нечовешки очи, изцъклени от страдания и ужас. Това беше студеният, неизразимо студеният, идващ от нищото, от пустотата, поглед на смъртта. Забравих, че пред мен лежи престъпник, предизвикал сам този страшен край.

— Седни, моля ти се — меко каза Павел и ме побутна към стола, който стоеше в коридора. — Това зрелище не е за хора с въображение.

Седнах послушно до някакъв умърлушен човек. По коридора сновяха хора в стандартни сиви мушамы, в кухнята съдебният лекар тракаше чантата си, някой монотонно диктуваше на стенографасержант описанието на къщата, поемните лица разговаряха шепнешком в гостната; колкото и да е странно, впоследствие се оказа, че паметта ми бе зафиксирала като магнетофонна лента всички събития.

От това, което говореше лекарят, специално запомних три думи: „Типична тъканна аноксемия“. Някой го попита какво значат тези думи и лекарят отговори, че аноксемията или задушаването в дадения случай безспорно е предизвикано от действието на циановодородна киселина — отрова, която, приета дори в съвсем малко количество, предизвиква почти мигновена смърт.

— Хаш-Це-Ен, безцветна течност с лека миризма на бадем.

„Гледай ти! Класическата циановодородна киселина — помислих си аз. — Задължителен атрибут на криминалните повести и филми.“

— В каква доза е смъртоносна? — запита той.

— Шестдесет милиграма. Мисля, че е взел най-малко десетократна доза.

Павел бе свалил от стената стар кучешки камшик и го разглеждаше замислено.

— Искате да кажете, че стопанинът е държал бутилката с циановодородната киселина в хладилника? — запита с недоумение лекарят.

— Не, такова нещо не допускам — отвърна Павел. — Мисля, че...

— Гардеробът е разбит! — прекъсна го мустакатият лейтенант.

— Разбира се, че е разбит. Иначе как да се обясни, че мъртвият е облечен с костюма на Шавейкин?

— Защо мислите, че е на Шавейкин?

— Погледнете — в джоба има документ на името на собственика на вилата.

Запалиха електричеството. Изведнъж блеснаха необичайно силни лампи; синкава светлина от стоватови крушки заля дори и коридора — изглежда, стопанинът на вилата не е пестял електрическата енергия. Отляво през процепа на вратата виждах ъгъл от кухнята, маса, на която блестяха консервени кутии и бутилки, отдясно, в дъното на коридора като част от сцена, ако се гледа откъм кулисите, се открояваше гостната. Експертът лепеше някакви листчета по полираната вратичка на гардероба и веднага ги смъкваше. — Фиксирал отпечатъците от пръсти. Ако се съди по това, как спокойно и автоматично действуваха сътрудниците на криминалната милиция, планомерният оглед не даваше никакви извънредни резултати. Изведнъж Павел скочи от табуретката и се намръщи:

— Сержант Сабареев, свържете се с централата. Намерили ли са този Шавейкин или не? Не ми се ще да продължаваме огледа без собственика на вилата.

През цялото време, докато оперативните работници и поемните лица бяха заети с ритуала на огледа, пощенският раздавач Савицки, който седеше до мен и очевидно също като мен беше слисан от събитията, тежко сумтеше и сегиз-тогиз несвързано мърмореше: „Виж ти какво нещо“ ... „Беда ходи по света“ ...

Скоро Павел свърши най-неотложната работа и след като огледа набързо гостната, излезе на тераската. Последвах го — атмосферата вътре бе задушна и зловеща.

Слънцето бе залязло, но перестите облаци, тлеещи в чистото и високо есенно небе, осветяваха земята. Идиличната картина, изглежда, действа и на Павел, той спокойно пушеше, опрял лакти на перилата, и само подутите му вени издаваха старателно прикривано вътрешно напрежение.

— Ако мога с нещо да ти помогна?

— Не — рязко отвърна Павел.

Усмивнах се виновно глупаво беше да се обиждам от тази рязкост. На него му беше стократно по-тежко; нечий съдби бяха легнали като тежко бреме на плещите му. Той нямаше право да сгречи, тъй като всеки пропуск даваше възможност престъпникът безнаказано да се укрие и по такъв начин раждаше нова възможна трагедия. Всяка грешка можеше да коства нечий живот.

Неочаквано Павел скочи от тераската, отиде до мястото, където лежеше кучето, и затърси нещо из храстите глог. Скоро се изправи, като държеше в ръка находката: брадва с дълга права дръжка.

— Не е могъл да я донесе със себе си, нали?

Въпросът не бе отправен към мен, а към някакъв невидим опонент и не ми оставаше нищо друго, освен да се съглася с приятеля си. Раздавачът, който бе излязъл след мен на тераската, изплашено се отдръпна: брадвата лежеше на тераската до тежките му с грайферни подметки обувки.

— Не е могъл да я донесе със себе си — каза още веднъж Павел.

Това беше голяма тежка брадва с притъпено ръждясало острие, по което беше полепнал кичур сива козина. Раздавачът изплашено се шмугна в къщата. Павел започна отново да тършува из двора, но търсенията му бяха прекъснати от сержант Сабареев, който бодро рапортува:

— Все още търсят собственика; открили са адреса на познатия, към когото се е отправил. Централата потвърждава, че Шавейкин от три до шест е бил на съвещание в тяхната служба. Ако бяхме отишли, другарю лейтенант, пет минути по-рано, щяхме да го заварим.

— До шест, а Варабьов е умрял в пет — промърмори Павел. — Тогава кой все пак... И откъде се е взела тая брадва? Варабьов не е

могъл да я донесе, значи, взета е някъде оттук, от къщата...

Той скочи от стъпалото, надзърна под тераската и най-сетне намери това, което търсеше. Не можах да сдържа любопитството си, слязох, коленичих и пъгнах глава в полумрака. На влажната тъмна земя се виждаше отпечатък от тъпа част на брадва. Вдлъбнатината бе запазила следи от ръжда. Павел постави брадвата във вдлъбнатината и удовлетворен се изправи, като изтърсваше панталона си.

В тази минута по пясъчната пътечка, която водеше към вилата, се зададе жена. Тя направи няколко крачки, щом ни забеляза, спря нерешително и понечи да се върне, но на тераската се появи навъсенният сержант. Не мисля, че прекаленото внимание на човек в милиционерска униформа би могло да зарадва някого. Изплашеното лице на жената никак не ме удиви. Тя местеше неспокойно погледа си от Павел към сержанта, без да се опитва да скрие смущението си. Беше към шестдесетгодишна, явно току-що пристигнала от село, официалното плюшено палтенце и шарената кърпа навеждаха на мисълта, че за нея посещението при Шавейкин не е обикновено събитие.

— Вие при кого идвате? — запита Павел.

Жената плахо се приближи към нас. Сержантът с блестящите копчета по шинела и фуражката с кокарда ѝ внушаваше повече страх от двамата цивилни.

— Шавейкин търся — каза тя. — Но аз... аз по-добре... Май, по-добре да си вървя, милички.

— Чакайте, не се бойте — Павел се усмихна. — Шавейкин живее в тази къща. — Той погледна шушоните ѝ. — Сега ли пристигнахте?

— Идвах вече, миличък, тук, идвах: щом пристигнах и наминах, но беше заключено. — Жената явно се успокои от усмивката на Павел и задърдори: — От Бугриха съм, гражданинo, там всички ме знаят, и Елистратиев, депутатът, дето живее точно насреща, а съседите Зикини ми казаха: иди в Държавната гора, там май търсят работничка да наглежда вила, работата е тъкмо за теб и адреса ми дадоха...

— А те познават ли собственика на вилата, тези Зикини? — попита Павел.

— Може и да не се познават, а шурейт им работи тук, раздавач в Държавната гора, та той каза, Савицки му е името. Дадоха ми адреса и

аз пристигнах, видях, че на вратата виси катинар и отидох да почакам на гарата. А вие не ме арестувайте, милички, пристигнах от Бугриха и Елистратиев, депутатът...

— За какво пък ще ви арестуваме? — каза Павел. — Може би ще почакаете стопанина?

— А не, друг път — отвърна жената. — Друг път.

— Вие с кой влак, леличко, пристигнахте? — попита Павел.

— С работническия, дето кара смяната за комбината.

— Този влак идва от Калистратов — поясни приближилият се Сабареев, който продължаваше да пронизва жителката на село Бугриха с бдителен, хипнотизиращ поглед. — Пристига тук в три и половина. А от гарата дотук има петнадесетина минути ход. Знаем, служил съм тук в транспортната милиция.

— Вярно, мили, вярно — потвърди жената, без да се обръща към страшния сержант. — В три и половина, вярно.

— Няма как, ще трябва пак да дойдете — каза Павел. — Да вървим, леличко, аз ще ви изпратя до гарата.

Високата масивна порта се захлопна. Върнах се в къщата, седнах плахо на мястото си в коридора, до раздавача, който търпеливо чакаше да свърши огледът. Разговорът навън ме караше да мисля, че в цялата тая история раздавачът може би не е случайно лице, както ми се стори на пръв поглед. Във всеки случай реших да го наблюдавам. В гостната разговаряха за някакви актове, които трябвало да подпишат поемните лица.

— Впрочем време е да си ходя — каза сухо раздавачът. — Аз пръв позвъних в милицията. А имам да разнасям още три писма и трябва да вървя.

— И аз съм като вас — успокоих раздавача. — Мен също ме задържат. Работата го изисква!

— А! — раздавачът недоверчиво се отдръпна и замълча.

Отровният кълн на недоверието протегна към нас зелените си пипала. „Ето я атмосферата на къщата, в която е извършено престъплението — помислих си аз. — Подозрението броди из стаите, търси жертвата“.

— Ето отгук Рижавият Санчо е могъл да вземе бутилката с киселината — долетя до мен възбуденият глас на лейтенант

Скавараденко. — Нали виждате, в гардероба има химикали. Търсел е костюм и е взел бутилката. Етикетът го е подвел...

Гласът на лейтенанта беше решителен, отхвърлящ и най-малката възможност за възражение. Очевидно опитът и възрастта бяха сторили своето — лейтенантът бе изместил Павел на втори план и дошъл до някакво просто решение, което опровергаваше всички подозрения и страхове. Спогледахме се с раздавача с немия въпрос: „А ти защо си тук тогава, ако всичко и без това е ясно?!“

Скоро се върна Павел.

— Ще трябва да проведем малко съвещание — предложи той.

Минахме в гостната. Огледах събралите се. Мършавият, със скептични тънки устни лекар се държеше с професионално хладнокръвие и отчужденост, свойствена на хора, които постоянно се съприкосновяват с такива всеобемащи величини като живота и смъртта. Вероятно вълнението на оперативните работници му изглеждаше от философските висини като дребно служебно главоболие. Павел беше нервен, въсеше вежди, предателски младежка руменина заливаше лицето му. Мустакавият Скавараденко, най-възрастният в групата, поглеждаше всички с мъдрото и леко иронично спокойствие на човек, който знае, че е величина незаменима. Участъковият милиционер кашляше от време на време многозначително в шепата си, слабичкият, дълъг като върлина експерт подреждаше куфара си.

Всички тия хора, чийто групов портрет се бе запечатил в паметта ми като на литографски камък, трябваше да направят първата крачка към разплитането на загадката.

— Нека се опитаме заедно да възстановим картината — каза Павел. — Засега да не строим никакви версии. И тъй, преди два дена е избягал от затвора някой си Варабъев, рецидивист, по прякор Рижавия Санчо, излежаващ наказание за бандитизъм. Последното му престъпление е твърде добре известно. Мисля, личността на Варабъев може да се счита за установена, нали!

— Той е, Варабъев! — със сигурност каза Скавараденко. — Познавам го като петте си пръста. Рижав, мъничък, с белег на лицето. Санка работеше заедно с Оливец. Свързали се в Далечния изток наскоро след войната. Оливец — бивш полицаи — се криел там. „Работиха“ грубо, но дълго време не можах да ги открият.

— Поне биваше ли ги тия момчета? — попита Павел.

— Ами! — махна с ръка лейтенантът. — Тъповати. Ако бяха помни, щяха навреме да разберат, че амнистията им дава единствената възможност да се върнат към нормален живот.

— Но на летището са действували много хитро — забеляза лекарят. — И откраднатите пари вие така и не намерихте. Излиза, че тия двамата надхитриха милицията.

Скавараденко се понамръщи. Явно, скептикът лекар не за първи път му досаждаше с насмешките си.

— Обичате да си правите шеги по адрес на милицията. Вашата е лесна! Съставяте акт — и хайде в къщи... Ако бяха толкова хитри, нямаше да се оставят да ги заловят.

— А позвъняването по телефона? — попита лекарят.

— Е, някой наистина позвъни анонимно, помогна ни. И какво от това? Въобще, заловиха ги, съдиха ги. При преследването те уж хвърлили парите в реката: унищожили уликите. Може и така да е било. Оливец скоро загина в затвора по време на сбиване, а Варабъев... Ето го, в кухнята, Варабъев.

Настъпи кратка пауза. През това време аз още веднъж огледах гостната и дойдох до извода, че на този рецидивист Варабъев, колкото тъп и слабограмотен да е бил, съобразителност не му е липсвала: бе си избрал богата вила, макар че по външния ѝ вид това никак не личеше.

— И тъй, след бягството Варабъев се укрил в течение на два дена — продължи Павел. — Явно имал е все пак някакви пари, защото в джоба на шарената му риза намерихме железопътен билет. Днес в дванадесет на обед Варабъев е пристигнал в града с московския влак, а после с мотрисата — в шестнадесет и двадесет — се е добрал до Държавната гора. Мисля все пак, че Варабъев е бил изхарчил последните си пари и през тези два дена е гладувал, иначе не би се нахвърлил, влязъл не влязъл в къщата, с такова настървение на яденето.

— Да, изглежда изтощен — потвърди лекарят.

— Гладът го е накарал да се насочи към вилата — каза Скавараденко. — Страхувал се е да се показва в града, пристигнал е в Държавната гора. Септември, пусто. Разчитал е да поживее тук.

— Все пак имал е още силици — неочаквано се оживи участъковият милиционер. — Справил се е с такова куче. А кучето на

Шавейкин е голямо като теле и зло. Раздавачът казва: от това куче и самият стопанин се е боял, диво куче беше. Тригодишно, вълча порода, младо още, но звяр.

— Между другото, кога съдиха Варабъов и Оливец? — запита Павел.

— Преди четири години — отвърна Скавараденко. — Но нека подред, другари. Въобще, Павел Иванович, ясно е, че от града той е довтасал тук и си е избрал тази вила. Не само гладът го е довел тук, трябвало е да прекара някъде известно време, да изчака. Нали е знаел, че навсякъде го търсят.

— Как се е справил с катинара? — прекъсна Павел лейтенанта. — Вие сте голям специалист в тази област, навярно сте разбрали.

— Проста работа. Портата се е затваряла с резе, да се отвори не е толкова трудно. Влязъл е в двора, видял е: на вратата виси катинар, значи, стопанинът го няма. В този момент кучето е скочило върху него. Варабъов е имал късмет — брадвата се е оказала наблизо. След като се е справил с кучето, заел се с катинара.

— И все пак, струва ми се, някой е помагал на Варабъов — каза лекарят, като палеше лулата си. — Той не се е отличавал, доколкото мога да съдя, с голяма физическа сила. А в случая, както виждате, убива куче, спокойно изкъртва катинара...

— Но няма никакви следи от друг човек — възрази експертът. — Нито отпечатъци от пръсти, нищо. Какво е вашето мнение, Павел Иванович?

— Да, изглежда Варабъов е бил сам в къщата — каза Павел. — Дори съм уверен в това.

— Ето, виждате ли — каза Скавараденко, извънредно доволен, че са го подкрепили в постоянната му борба с лекаря присмехулник. — А да се изкърти висящ катинар, не се искат кой знае какви сили. Малко сръчност, опит и готово. Значи, дошъл е във вилата. Но въпреки че е бил гладен, най-напред е влязъл в гостната, а не в кухнята. Гостната е изпоцапана — от обувките му е изпадала кал, а в кухнята следите не са така забележими. Явно, Варабъов е разбирал, че най-напред трябва да се погрижи за пари и дрехи. После се е заел с хладилника.

— Логично — каза Павел.

Той някак си неусетно бе отстъпил първата роля на опитния Скавараденко и сега с голямо внимание го слушаше, като записваше

нещо в тефтерчето си.

— На масата намерихме две отворени кутии с консерви, половин хляб, чаша с недопита течност и бутилка „Сибирска водка“...

— В която няма водка, а отрова — каза лекарят. — Или трябва да предположим, че собственикът на вилата е ненормален, щом е държал циановодородна киселина в хладилника, или че е имало „втори“, който — неизвестно защо — е отровил Варабъов.

— Една минута — каза Скавараденко. — А видяхте ли гардероба?

Той се приближи до големия, украсен с огледала гардероб и разтвори едното крило. Видях редица костюми, старомодни, все от скъпи платове.

— Оттук Варабъов е взел най-малкото сако, което е намерил. Обръщам ви внимание — разбита е не само ключалката на това крило, но и на другото — лейтенантът отвори второто, по-малко крило, на един от рафтовете чинно стояха бутилки със съблазнителни етикети. — На горния рафт собственикът на вилата е държал различни документи, фактури и пари. Уверен съм, че пачката с петрублеви банкноти, която открихме в джоба на мъртвия Варабъов, е лежала именно на тази полица, за това свидетелствува и намерената тук разкъсана лента, на която с почерка на Шавейкин е написано „5×10“. У Варабъов имаше точно толкова банкноти, ни повече, ни по-малко.

— Но каква връзка има това с бутилката с циановодородна киселина? — запита лекарят. — Извинявайте, аз бях зает в кухнята и не съм в течение на вашите издирвания.

— А по-долу, виждате ли? — тържествуващо продължаваше лейтенантът. — В тия симпатични бутилчици собственикът на вилата е държал отровни химикали — разтвор от парижка зеленина, ДДТ и прочие, необходими за един градинар. Може да се предположи, че тук е стояла и злополучната бутилка с етикет „Сибирска водка“. Етикетът е подвел бандита.

— Още повече, че тази водка нашият завод пушна наскоро на пазара — каза участъковият милиционер, като изтриваше свенливо носа си — и Варабъов не е знаел нито вкуса ѝ, нито това де, миризмата ѝ, хъм.

Лейтенантът погледна унищожавашо простоватичкия милиционер, но Павел веднага се намеси в полза на нещастника.

— Много разумна забележка — каза той.

Скавараденко се усмихна. Това беше усмивка на човек, който добре разбира колко е важно да запазиш чувство за хумор в най-драматичното положение. Но на мен ми се стори, че Павел съвсем не се шегуваше.

— Въобщо, изглежда, е било така — каза лейтенантът. — След като е задигнал парите и сакото — панталон не е намерил за ръста си, — бандитът е взел бутилката и е отишъл в кухнята да похапне. И тогава... А вашият преглед какво показва, докторе?

— Отравяне с циановодородна киселина — каза лекарят, — смъртта е настъпила почти мигновено, предполагам, било е към 5 часа. Никакви следи от борба, по тялото не открихме телесни повреди. Не мисля, че аутопсията ще даде нещо ново... Може и да сте прав, лейтенанте. Този Варабъов, струва ми се, е бил алкохолик. Може, без да е знаел, да е взел... Но откъде стопанинът на вилата се е сдобил с циановодородна киселина и защо я е държал при химикалите?

— Разрешете ми да забележа — каза участъковият милиционер, след като се изкашля. — Ние тук си живеем по съседски и помня, веднъж като бях у другаря Шавейкин, той ми показва градината си и се похвали, че се е сдобил от някакъв свой приятел химик с циановодородна киселина против всякакви селскостопански вредители. И аз съм чувал, че е добро средство.

— Кога разговаряхте с него? — попита Павел.

— Беше през пролетта, дърветата цъфтяха. Преди около половин година.

— А вие какво ще кажете, Павел Иванович? — запита Скавараденко.

— Картината, която нарисовахте, изглежда логична и... правдоподобна. Но трябва непременно да поговорим със собственика на вилата. Сабареев! — викна Павел, като отвори вратата към коридора.

Сабареев се яви, тракна с токовете си и отчетливо израпортува.

— Идете в колата и се свържете пак с централата. Дали не са открили най-сетне тоя Шавейкин?

— Имал е късмет Шавейкин — каза Скавараденко, когато сержантът излезе. — Първо, безспорно алиби, никакви подозрения, второ, когато се върне, ще види най-напред постовия, а не труп. Да се

натъкнеш в собствената си кухня на мъртъв човек не е от най-приятните изживявания.

— Всякакви ги има — каза Павел. — Някои хора имат железни нерви. Но, струва ми се, трябва още веднъж да поприказваме с раздавача.

Лейтенантът повика Савицки. Раздавачът се провря несръчно през вратата. Седна в креслото, преплете нервно пръсти и ни огледа.

— Аз вече разказах на участъковия — каза той с приглушен глас, явно стеснен от такава страшна аудитория. Изглежда, не за първи път даваше показания и думите му бяха заучени, банални. — В пет и половина, както обикновено, обикалях селището с цел да разнеса вечерната поща. Когато стигнах до дома на гражданина Шавейкин, почуках на портата.

— Винаги ли чукате или просто пускате вестниците в кутията? — попита Павел.

— Гражданинът Шавейкин, ако си е в къщи, чака с нетърпение пощата — отговори Савицки, като си пое дъх. — Още повече, че днес е публикувана таблицата на три процентовия заем, а той се интересува от тая работа. Искан да го зарадвам. Може да е спечелил! При нас не е като в града — тук всички се познаваме.

— Почукахте — и?

— На почукването никой не се обади, но мен ето какво ме учуди: кучето не излая. Това куче лаеше при най-малкия шум. Реших, че стопанинът се е върнал и е прибрал кучето в къщи.

— Може кучето просто да е свикнало с вас и затова да не е излаяло — каза Павел.

— За съжаление, кучетата никога не свикват с раздавачите — каза Савицки. — Това поне го знам от личен опит... Бутнах портата и видях, че резето не е сложено. Това още повече ме накара да мисля, че стопанинът си е вкъщи и влязох, за да му дам лично вестника. Когато се приближих до тераската, видях, че катинарът е изкъртен и виси на халката. Веднага изтичах до станцията и позвъних на участъковия милиционер.

— Кажете, а къде бяхте в пет часа? — запита Павел.

— В пощенския клон на станцията — без колебание отвърна Савицки, — получавах вестниците. Те пристигнаха късно.

— Отдавна ли живеете тук?

— Преместих се тук миналата година от Белорусия.

— Имате ли роднини в село Бугриха?

— Имам. Зикини се викат. Сестра ми, виждате ли...

Но той не успя да обясни какви са роднинските му връзки със Зикини. На вратата се показва почернялата скулеста физиономия на Сабареев.

— Централата съобщава, другарю старши лейтенант, че са открили познатия на Шавейкин, у когото той е бил. Но самия Шавейкин не са заварили. — Преди пет минути тръгнал по посока към Кунтукското шосе. Предполагат, че след половин час ще бъде тук.

Павел ме погледна и кимна с глава към вратата.

— За минутка — каза той.

Излязохме на тераската. Вече се бе съвсем стъмнило, шумяха едва различимите в здрача борове. Павел забарабани с пръсти по перилата. Чувствувах, че целият е само нерви, състоянието му неволно се предаде и на мен, макар че нищо не разбирах. Най-деликатната и неприятна част от разследването според мен вече бе минала. Какво може да го е разтревожило?

— Няма нищо по-лошо от това, да се досещаш как е станало всичко и да си безсилен да го докажеш — каза Павел с глух глас. — Да разбираш, че са те надхитрили... Не в същност теб, а закона, защото ти го представляваш. Може би ще кажа нещо много банално, понятията дълг и отговорност се изтъркаха от употреба за щяло и не щяло, но разбираш ли, имам много силно развито чувство за дълг и отговорност. Въобще пред хората. Сигурно си мислиш, защо ли разправям на един журналист общоизвестни истини? Но ти си представи, че си на мястото на човек, облечен в милиционерска униформа, носиш синя фуражка с кокарда и както пътуваш във влака, изведнъж някакво хулиганство — и ти, ти си длъжен пръв да се намесиш, защото всички очакват това от теб, колкото и да са, и както и да са въоръжени хулиганите. И ако се запали къща, или лодка се обърне в реката — и навсякъде ти, нали разбираш, ти! И нямаш право да се откажеш, нямаш право да сгрешис... И ето сега, може би, за първи път се чувствувам негоден, безпомощно негоден да се справя с един хитър и коварен престъпник. Ако сгреша — той ще остане ненаказан. И това може да го тласне към ново престъпление. Кой ще отговаря?

Мълчах, слисан от признанието, което никак не съответствуваше на сцената в гостната, където Павел имаше вид на уверен в себе си, способен следовател, не особено склонен към умувания.

— Имаме на разположение само няколко минути — каза Павел. — Поведох този дълъг разговор, за да разбереш колко е сложно положението. Това дело не е просто. И ти си единственият човек, който може сега да ни помогне за няколко минути да си изясним случая, иначе той ще си остане неизяснен.

— Но защо именно аз?... Аз нищо не знам.

— Нали забеляза, че Варабъв е бил много малък на ръст?

— Забелязах... Но...

— Сто петдесет и шест сантиметра. Него винаги са го взимали за момче. Ти си навярно с два-три сантиметра по-висок от Варабъв, но в тъмното можеш да минеш за него.

— Все пак не разбирам...

— Слушай внимателно. Нямам време всичко да ти обяснявам. Ще махнем трупа от кухнята и с доктора ще тръгнем с колата за града. Вместо Варабъв ще останеш ти. Вместо живия. Кой номер обувки носиш?

— Тридесет и шести.

— Отлично, номера на Варабъв. Ще изметем пътечката и ти ще минеш по нея от портата до вилата, за да оставиш следи. Ще облечеш ватенката и каскета му, за да скриеш тъмните си коси. Ще стоиш до прозореца в кухнята и ще чакаш идването на стопанина на вилата. Шавейкин ще влезе вкъщи и ще запали електричеството, но ще стане късо съединение, той ще успее да забележи само фигурата ти. За всеки случай ти нищо не приказвай. Не отговаряй на Шавейкин, каквото и да ти казва. Ние ще чакаме в гостната и ще влезем, когато той каже това, което трябва. Не се бой от нищо, ние ще бъдем наблизко.

Аз мълчах, като се стараех да запомня всяка дума, без все още да разбирам напълно. Павел докосна рамото ми.

— Не ми се е случвало още да провеждам такива експерименти, но съм уверен, че в случая е необходимо. Всичко зависи от теб. Кажи, ще можеш ли?

— Да — казах аз, не успял да обмисля още както трябва това странно и неочаквано предложение.

След няколко секунди вече съжалявах, че побързах да дам съгласието си, пък и кого ли би могла да вдъхнови перспективата да играе ролята на оживял мъртвец, да остане в тъмен, потънал в тишина дом? Кой знае как ще се държи Шавейкин, когато види у дома си чужд човек, пък бил той и много малък на ръст...

Но както и да е, вече бях казал „да“. Не без вътрешна борба преодолях страха си и реших, че ще ми е по-леко, ако във всичко се опаням на старши лейтенант Чернов. Той знае. Той знае, че това е нужно, за да заловят тайнствения престъпник. Щом трябва, ще им помогна.

През това време Павел даваше кратки и ясни команди, всички се размърдаха, сякаш очакваха някакви решителни действия. Само Скавараденко продължаваше да седи в креслото, като от време на време поглеждаше иронично суетенето им. Странно, но скептикът лекар веднага се зае да изпълнява указанията на старши лейтенанта.

— Не си спомням да сме имали досега в практиката си такова нещо — високо промърмори лейтенантът. — Има методика, инструкции... Е добре, утре ще се разберем в управлението.

След няколко минути милиционерската „газка“ потегли и се скри в гората. Сабареев измете пътечката, за да няма никакви следи, после аз минах по нея от портата до тераската, като оставих по пясъка отпечатъци от обувките си. Когато обличах ватенката на Варабъов, потръпнах. Стори ми се, че дрехата е още топла. Павел нахлупи на челото ми каскета, постави ме между хладилника и прозореца, повъртя се малко, изхъмка удовлетворено и каза, че „въобще всичко е в ред“. После провери бушоните на електромера, развинти крушката в кухнята и светейки си с фенерче, пхна във фасонката монета от две копейки и пак завинти крушката.

Всичко се извършваше в ускорен темп, както в старите неми филми. Вратата скръцна и тесният лъч от джобното фенерче изчезна. След минута стихна и шепотът в гостната.

Аз стоях до прозореца, като се чувствувах герой от собствения си материализиран сън. Бурните събития, които ме привлякоха в Държавната гора, бяха стигнали до някакъв нереален финал. Ето, стоя в тъмния чужд дом — и аз вече не съм аз, а избягалият затворник, рецидивистът Рижавия Санчо, само че не онзи Санчо, който пътува безжизнен в друсацията се „газка“, а двойникът му, топлокръвно

изкусно моделирано копие. Нося неговата ватенка и каскета му, ватенката мирише на траверси, на мазут — миризми на бягството, а малката козирка на каскета е смачкана, разкъсана, козирка, достойна за Рижавия Санчо.

Толкова страшно ми стана, че ме побиха тръпки. Неиде изскърца разсъхнала дъска на под, трепнах и неволно изтрих с длан челото си. Хладилникът бръмчеше — чак сега различих този звук, отделящ се рязко в абсолютната, както ми се струваше, тишина. После „кап-кап“ — напомни за себе си мивката. Някъде в гората забръмча мотор. „Другите естествено бяха принудени да се подчинят — мина ми през ума, — но аз, аз защо се съгласих?“ Може би Скавараденко е прав и цялата тая инсценировка не е нищо друго, освен момчешка измислица на Чернов, породила се от необузданата му жажда за действие.

Синкава мъртвешка светлина на автомобилни фарове изведнъж озари прозореца. Изрева мотор, хлопна се вратичка на автомобил. Замях, нервите ми, също като жици, предадоха звука от безшумни още стъпки на човек. Фаровете изгаснаха. Отново настъпи пълна тишина. Само хладилникът смътно се белеше в ъгъла.

Сега стопанинът ще влезе в двора и ще види изкъртения катинар на вратата. Най-вероятно, изплашен, той ще хукне към съседните вили да викне хора, ще вдигне шум... С това и ще свърши нашият експеримент. Проскърцаха ръждясалите панти на портата. Тежки стъпки се зачуха по тераската. После издрънча нещо металическо, явно Шавейкин бе напипал висящия на халката катинар.

Не, той не се спря объркан и изплашен. Смело влезе в тъмната къща. Не попита „кой е там?“, не издаде никакъв звук на удивление. Или този Шавейкин беше наистина безстрашен човек, или...

Съвсем наблизко чух дишането на Шавейкин. Стоеше на прага на кухнята. Изглежда, очите му вече посвикнаха с тъмнината. И той ме видя на фона на прозореца, чиито стъкла процеждаха мъждива вечерна светлина.

— Ти ли си? — запита той шепнешком.

Едва се сдържах да не отговоря. Зачу се шум — ръката му търсеше ключа на осветлението. Закрих лицето си. Раздаде се характерното пукане за късо съединение — ярка светлина за някаква част от секундата озари къщата. Успях да зърна през пръстите си човек в синя мушама.

Тъмнината връхлетя като удар. Човекът запали клечка кибрит, но тя освети само лицето му — тясно, дълго, на което гримасата на уплаха се замени с изкуствена усмивка. Клечката трептеше.

— Не се крий! — каза той. — Аз съм, Шавейкин.

Клечката угасна на пода, изпусната от треперещите ръце. Мигновено ме озари като искра мисълта, че този човек е очаквал да види Рижавия Санчо мъртъв. И сега мозъкът му трескаво работеше.

— Не можах да дойда по-рано, Саня — каза той сподавено и угоднически, преодолявайки спазмите в гласа си. Думите му търсеха пътя към мен, също като бастун на слепец, почукващ по асфалта. — Ти позвъни така неочаквано... Но сега всичко ще се нареди, Саня. Тук е тихо, спокойно. Е, защо мълчиш?

Затаих дъх.

— Защо мълчиш? Жив ли си, Саня? — изписка той, в гласа му се промъкна надежда. — Защо мълчиш? Не бива да мислиш нищо лошо за мен, Саня. Аз не съм виновен, че така се случи.

Притиснах с длан устата си. Виж каква била работата... От един дол дренки. Санка Варабъов и тоя собственик на недвижим имот в Държавната гора. Направих крачка напред. Шавейкин, като се спъна в прага, отстъпи назад.

— Запазил съм твоята част, Саня. Всичко направих за теб, Саня...

Усещах някъде пред себе си разтворените пръсти на Шавейкин. Той сякаш пъдеше с ръка призрака. Вратата на гостната рязко се разтвори и сноп светлина измъкна Шавейкин от спасителната тъмнина, прикова го към стената. Без да мърда, той закри с ръка лицето си, а другата протегна напред, сякаш искаше да спре неизвестната заплаха.

— Не излизайте от кухнята — каза ми Павел, като продължаваше да осветява с фенерчето собственика на вилата. Разбрах, че още трябва да бъда Санка Варабъов, докато Шавейкин не обясни загадката на нощната ни среща. — А вие елате — заповяда старши лейтенантът на Шавейкин и го отведе в гостната.

През това време Скавараденко поправи бушона и в къщата блесна електричеството. Мустаканият лейтенант ми махна с ръка: очевидно това беше жест на благодарност. На лицето на Скавараденко грейше тържествуваща усмивка. Сега строгият лейтенант одобряваше експеримента.

Отпуснах се на табуретката и задишах с пълни гърди, като се отърсвах от вцепенението и нервното треперене. В гостната за известно време забравиха за мен, там се провеждаше разпит.

— Кога ви позвъни Варабъев? — високо попита Павел. — Предупреждавам ви, че всичко ни е известно и ако се опитате да хитрувате, съдът ще вземе това предвид. Показанията ви се записват в протокол.

Паузата не продължи дълго. Пък и кой на мястото на Шавейкин би могъл да се изплъзне от прямия отговор. Той беше съвсем объркан.

— Варабъев ми позвъни в един часа на обед — глухо каза той. — Позвъни ми и ми съобщи, че е избягал от затвора и моли да го приюти.

— И вие веднага ли потеглихте за вилата?

— Да — отвърна Шавейкин. — Седнах в колата и тръгнах към вилата.

Не издържах и се приближих до гостната, открянах вратата. Изгарях от нетърпение да погледна Шавейкин.

Мъничко човече, с живи очички, с мазно приглушено гласче, сладникаво учтиво... Търгаш!

— Аз съм жертва на обстоятелствата — каза Шавейкин, като сви глава в раменете си и разтвори ръце, — само жертва, нищо повече!

— Да, жертва! — каза Павел съчувствено. Шавейкин се покопити. Трескавите му опити да се спаси вече даваха резултат. Той погледна раболепно старши лейтенанта, цял в очакване и внимание. — Жертва, която поставя мрежи и превръща дома си в капан. Жертва, която предвидливо оставя в хладилника бутилка с отрова. Вие сте жертва само защото най-сетне сам попаднахте в собствения си капан... Но да започнем подред.

По лицето на старши лейтенанта избиха червени петна. Шавейкин се сви.

На другата сутрин, когато всичко, което се случи в горската вила, ми изглеждаше, както е прието да се изразяват, само лош сън, с Павел се срещнахме в областното управление на милицията, в стаята на криминалната служба.

— Дойдоха представители на пресата — каза Павел, като стана от бюрото, отрупано с книжа. — Впрочем, ти си извикан в

управлението като свидетел и участник в очната ставка. Разговарях с Камолов и той ти изказва благодарност от името на областната криминална милиция...

— Най-напред трябва всичко да ми обясниш — казах аз, — и нека това бъде вместо благодарност.

Павел изглеждаше бледен и уморен: явно, разпитът бе продължил цяла нощ. Стаята се бе умирисала на цигари.

— Добре — съгласи се Павел. — Запуши, нищо че са „следователски“.

Откъде да започнем? Нали помниш — след огледа от само себе си се натрапваше версията за самоотравянето на бандита. Тя изглеждаше естествена, закономерна. Именно на това е разчитал и Шавейкин, като е подготвял капана за бившия си съучастник...

Първите подозрения възникнаха у мен, след като разгледах вилата: това бяха по-скоро предчувствия, смътни опасения, но те ме накараха по-внимателно да огледам мястото на произшествието, насочиха търсенията ми.

В къщата на Шавейкин отначало ме интересува ярката светлина. Във всички стаи горяха стоватови крушки. Междувременно Шавейкин — ти обърна ли внимание на обстановката? — е бил прекалено пестелив стопанин. Порцеланови чаши в бюфета, а е пиел от оцърбено канче. Кучето е държал полугладно... Страхът му от тъмнината се е оказал по-силен от свойственото му скъперничество. И още нещо — камшикът за кучето. Стопанинът често го е използвал. Защо е биел систематично кучето, което впрочем е изпълнявало безукорно задълженията си на пазач? Така е могъл да постъпва само жалък страхливец, изливащ злобата си върху покорното, предано същество.

С една дума, ясно беше, че Шавейкин не е съвсем обикновена личност. Може би Варабъев се е озовал неслучайно в този дом. Струваше си да се интересувам за стопанина на вилата. За това не се доверявах напълно на възникналата първоначално версия, колкото и да изглеждаше ясна и неоспорима. Това подозрение не може да се обясни по чисто логичен път.

— Интуиция?

— Може би. Реших да анализирам онези факти, които макар и да се вестваха в първата и единствена версия, съдържаха известни

неточности. Докторът беше удивен, че Варабъов не е пострадал при схватката с кучето. Разбира се, престъпникът е могъл да убие кучето с един удар на брадвата. Но все пак как му се е удало? Очевидно той е очаквал нападението и пръв е нанесъл удара. Но, първо, ако е знаел, че вилата се охранява от такова зло куче, той би избрал друг обект — пусти вили колкото щещ в Държавната гора; второ, той би взел оръжие, при това по-малко забележимо от тая тежка брадва с дълга дръжка. А както видя, брадвата намерихме под тераската. Изглежда, Варабъов не е знаел, че вилата се пази от куче.

Той лесно е отворил портата и се е запътил към дома, за това говорят следите. Схватката е могла да стане само при портата, там, където е измачкана тревата. Да допуснем, че бдителният пазач се е изложил и не е усетил веднага чуждия човек...

— Може кучето да не е било в двора?

— Ти забрави: вилата е оградена със стобор, висок два и половина метра. Кучето никъде не е могло да отиде. Излиза, че е нападнало бандита при тераската. Варабъов е грабнал брадвата. Това не е така лесно, трябвало е да се наведе и да се пъхне под тераската. Не много удобна поза. Нима кучето е чакало спокойно той да вземе брадвата и се е оставило да го ударят? Това е възможно само в случай, че кучето е познавало Варабъов. Но кучето е било тригодишно, а Варабъов е бил изпратен в затвора преди четири години. Помниш ли, участъковият милиционер каза колко годишно е било кучето, а аз попитах Скавараденко кога са били осъдени Варабъов и Оливец?

Изводът можеше да бъде само един — Варабъов не е убил кучето. Но кой и кога? И тогава съвсем неочаквано ми помогна старата жена от Бугриха. Първия път тя е идвала във вилата към четири без четвърт. Влязла в двора, видяла катинара и се отправила към своя роднина кантонер. Аз я изпратих до станцията, за да проверя показанията ѝ — те бяха верни. Помниш ли, тя казваше, че отначало почукала на портата и чак тогава дръпнала резето и влязла. Кучето не се хвърля и не лае. Както и Санка Варабъов, тя влиза в двора, без да подозира за съществуването на кучето.

Ясно: по това време кучето е било вече мъртво. Убили са го с брадва. И това не е могъл да стори Варабъов. Като се съди по билета от крайградския влак, който намерихме в джоба на ватенката му, той е

пристигнал на спирката Държавна гора в шестнадесет и двадесет, след жената.

Кой е убил кучето? Само човек, който е могъл да вземе спокойно в присъствието на кучето брадвата под тераската. Само човек, към когото кучето е било привързано. А кучето е било привързано само към един човек — към своя стопанин.

Значи, Шавейкин... Защо е потрябвало на стопанина да премахне непримиримия пазач на вилата? Отговорът е ясен: той е знаел, че някой трябва да проникне във вилата и е разчистил пътя му.

Това предположение веднага обясняваше още една подробност. По пясъчната пътечка ние не намерихме други следи освен тези, които бяха оставили Варабьов, жената от Бугриха и раздавачът. Нито отпечатъци от лапите на кучето, нито следи от самия стопанин. Излиза, че Шавейкин, когато е тръгвал от вилата след убийството на кучето, е измел пътечката. Защо? За да видим ясно следите на бандита.

И тъй, Шавейкин е знаел, че във вилата ще се появи бандитът. Знаел е и е искал той да дойде. В такъв случай всички факти, с които се сблъска разследването, влизат вече в ново взаимодействие, ражда се друга версия. Искал е, защото в хладилника бутилка с циановодородна киселина е очаквала гостенина. Правилна беше забележката на участъковия за „Сибирската водка“, която заводът пушал на пазара отскоро.

Да, да, не в гардероба е стояла тази водка, а в хладилника; естествено е да се предположи, че гладният човек веднага ще се заинтересува от хладилника. А като се вземе предвид и това, че този човек е алкохолик, а в затвора, както знаеш, мъчно е могъл да си намери спиртни напитки...

И тогава още веднъж си спомних за тайнственото разбойническо нападение на самолета. Това обмислено до най-малки подробности и дръзко нападение свидетелствуваше за изключителните способности на организаторите му и за великолепната им информираност. А бе осъществено от хора почти неграмотни — Скавараденко, който е участвувал в разследването, твърди, че и двамата рецидивисти, Варабьов и Оливец, са работели примитивно и грубо. Значи, може да се предположи, че е имало „трети“, който е бил „мозъчният център“. Тогава не го откриха, както естествено не намериха и парите — „третият“ е трябвало да се погрижи да скрие на сигурно място

плячката. Ами ако „третият“ е Шавейкин? Ловкостта и предвидливостта, проявени от него при поставянето на капана за бившия си съучастник, говореха за изключителния му „талант на престъпник“. Ако Оливец и Санка Варабъов са били само предани изпълнители, то такъв човек би могъл спокойно да бъде организаторът. Хитър, страхлив, предпазлив, умен, той е решил да вади кестените от жарта с чужди ръце.

Може грабежът на летището да е единственото му престъпление, той е разбрал, че рано или късно рецидивистът ще бъде хванат и е решил да играе веднъж, но на едро.

Всичко започна да се прояснява, очертаваше се причинната верига на събитията. В един часа Варабъов е пристигнал в града. Страхувал се е да се мярка по улиците, позвънил е на Шавейкин от автомат. Шавейкин, макар и да не е очаквал позвъняването, отдавна е предвиждал възможността Рижавия Санчо да се появи неочаквано. Амнистия, условно предсрочно освобождаване, бягство — и какво ли не още. Вероятно за тази цел той се е снабдил с циановодородната киселина, за която предвидливо е разказал на участъковия. Нали е градинар! Още не му е било ясно как ще използва „оръжието“ си, но е знаел, че трябва да се избави от човека, който, първо, ще поиска половината от плячката и, второ, може по непредпазливост да го издаде.

Трябвало е да се отърве от Варабъов, но така, че да не си навлече подозрения. Оформя се план. Беглецът търси убежище и Шавейкин се съгласява да му помогне. Съветва съучастника си да отиде във вилата му в Държавната гора. Наистина вилата е заключена, предупреждава го Шавейкин, а и самият той не ще може веднага да пристигне, за да не привлече вниманието на милицията. Но не е кой знае каква беда: Варабъов може да изкърти катинара и да се скрие във вилата до здрачаване. Но най-напред трябва да вземе някакви дрехи от гардероба и пари, в случай че се наложи бързо пак да бяга. Във вилата ще намери нещо и за хапване...

Получил инструкциите, Варабъов се отправя за Държавната гора, а Шавейкин с „Москвича“ си бърза да отиде преди него във вилата. Премахва кучето, поставя в хладилника бутилката с отровата, подрежда в гардероба си „изложбата от отровни химикали“, помита пътеката и бързо се връща в града, за да си обезпечи алиби.

Сметката му е проста. Вечерта той „неочаквано“ ще се натъкне на изкъртения катинар, ще повика милицията и... и милицията ще констатира смъртта на крадеца, станал жертва на собствените си престъпни намерения. И скрито-покрито! Варабъов ще отнесе със себе си тайната. Дори и да възникнат някакви подозрения при следствието, те не ще бъдат подкрепени с никакви доказателства.

Когато ми се изясни напълно планът на Шавейкин, разбрах, че само сега ще можем да го разобличим, докато още не е узнал, че замисленото се е осъществило. Сега или никога. И най-малкото забавяне означаваше провал. Този човек можеше да бъде заловен, само ако попадне в собствения си капан, други капани за такъв хитрец и убиец не съществуваха.

Но как да го хванем? Безспорно, когато Шавейкин пристигне втория път във вилата, няма веднага да хукне към милицията. Най-напред ще трябва да се убеди, че Варабъов е мъртъв, иначе го чака провал. Значи, той ще влезе в къщата и ще огледа трупа. Ами ако види в кухнята живия Варабъов? Смутен от неуспеха, изплашен, той ще проговори, ще се опита да обясни нещо и с това неминуемо ще се издаде.

Останалото ти е известно... Ще добавя само: днес узнах, че преди четири години Шавейкин заедно с други свързочници е извършвал някакъв ремонт в аероклуба в Лосиха. Там той узнал графика за отлитането на самолетите с касиерите. С двамата рецидивисти, бившия полицай Оливец и отчаяния алкохолик Варабъов, се запознал случайно в една кръчма. Там им хрумнала идеята за грабежа.

— Едно само не разбирам — казах аз. — Що за човек е този Шавейкин... За какво?

— За какво ли? — повтори въпроса ми Павел. — Ние също си задаваме често това „за какво“. Прието е да се казва — отживелица. Това нищо не обяснява. Кой може да гарантира, че след сто или двеста години, когато отживелица ще бъде това, което се ражда днес, няма да се появи човек, обзет от завист, ревност, злоба, алчност да притежава онова, което принадлежи не само на него, а на цялото общество? Помниш ли, у Екзюпери е казано — само духът, докоснал глината, създава човека. В случая глина е имало, но духът не я докоснал. Имало

е способности, ум, наистина коварен, хитър, но все пак ум — и едновременно с това духовна ограниченост, завист, алчност.

Шавейкин влезе в стаята приведен, като че ли се кланяше на началството, целият му вид изразяваше покорност, разкаяние и пълна готовност всичко да си признае. Бледно, мазно човече в карирано сако. Дръпна панталоните си, за да не се издуят на коленете, седна на предложението му стол, скръсти ръчички. Но не бе смутен — явно в главата на Шавейкин се бе оформил някакъв план за защита.

— Бих ви помолил да съобщите за случилото се на прокурора Шараев — с престорена свенливост каза той. — Виждате ли, аз се познавам с него, той често се е ползвал от услугите на нашата телевизионна работилница и предполагам...

— На прокурора вече е съобщено, това е наше задължение — каза Павел.

— Не, не, да му се съобщи лично за мен.

Той замря в очакване. Търгашеска душичка: мазно гласче и в присвитите очички светеха два въпроса: колко, как? Всичко се купува, всичко се продава, трябва само да се узнае цената и точно какво, защото не всички се съблазняват от пари — може би теб, старши лейтенанте, ще те купя, като намекна за връзки с големци, и ти ще омекнеш, ще станеш по-добър. Трябва само да се намери вратичка, да се узнае: колко, как?

И изведнъж като ледена вълна ме обля мисълта — какво би станало, ако целият свят наистина би бил създаден по образ и подобие на търгаши като Шавейкин, свят, в който всичко се купува и продава, където отношенията между хората се мерят със златото, където богатството дава власт, а извратеността и измамата — богатство! Натискай, трупай пари, катери се, купувай, властвуй, тогава от тебе вече няма да търсят отговорност, защото сам ти ще търсиш отговорност, ще диктуваш. Охо, как би се развихрил нашият Шавейкин с неговите способности и съобразителност.

Закъснял е търгашът, безнадеждно къснял!

— Познавате ли този човек? — запита ме Павел.

— Да — отвърнах аз, — познавам го.

Излязохме от Управлението привечер, слънцето се бе закачило за телевизионната кула, извисяваща се на Белия хълм над града. Вратите на учрежденията се разтваряха, пред кината се трупаха опашки. Блъсканицата ни подхвана, понесе ни като поток, прехвърляше ни през кръстовищата.

Павел изостана — озърнах се и не го съзрях в тълпата. Той се бе разтворил в улицата, бе се слял с нея: стандартно пардесю, каскет, тънка като пиронче цигара в зъбите. Различи го, ако можеш, сред хилядите подобни. Най-сетне забелязах познатата фигура пред една сергия на антиквар. Павел разлистваше книга, антикварят му обясняваше нещо.

— Слушай, Павел, ама това е твое дело — казах аз. — Твое, разбираш ли, отначало до край.

Павел ме погледна недоумяващо.

— Разбира се, че е мое. Длъжен съм да се занимавам с такива дела, щом съм избрал да бъда криминалист.

Той не разбра. Е добре, реших аз. Хубаво е, че не разбираш.

Длъжен — за теб тази дума е достатъчна. Тогава и аз съм длъжен да разкажа за теб.

Ти веднъж спомена за мото, което може да се намери у Шекспир... Добре, ще започнем с мотото.

Разказът е публикуван в списание „Космос“, броеве 3 и 4 от 1967

г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.